

A MAGYARORSZÁGI TÁVHŐSZOLGÁLTATÓK FORGÓESZKÖZSZERKEZETÉNEK NÉHÁNY JELLEMZŐ SAJÁTOSSÁGA A TULAJDONOSI HÁTTÉR FIGYELEMBEVÉTELÉVEL A 2009- 2017-ES BESZÁMOLÓK ALAPJÁN

SOME SPECIFICITIES OF THE CURRENT ASSETS OF HUNGARIAN DISTRICT HEATING SUPPLIERS BASED ON THE ANNUAL REPORTS OF 2009-2017

Süveges Gábor Béla ¹,

Pénzügyi és Számviteli Intézet, Gazdaságtudományi Kar, Miskolci Egyetem Magyarország

Kulcsszavak:

távhőszolgáltatás
beszámolóelemzés
forgóeszközarány
likviditási helyzet
vertikális elemzés

Keywords:

district heating supply
report analysis
current ratio
short-term liquidit
vertical analysis

Összefoglalás

Jelen tanulmány a magyarországi távhőszolgáltatást végző vállalatok eszközszerkezetét vizsgálja különös tekintettel a forgóeszközök arányára és szerkezetére vonatkozóan. A kutatás egyrészt arra keresi a választ, hogy a vállalatok eszközszerkezetében milyen arányban fordulnak elő a forgóeszközök, milyen struktúra jellemezi a vállalkozást rövid távon szolgáló eszközöket, valamint melyek ezen vállalatok legfontosabb jellemzői a likviditási mutatók szempontjából. A tanulmány célja ezenkívül néhány további távhőszolgáltatói szektorra jellemző sajátosság feltárása, melyek a későbbi kutatás alapját szolgálják. Módszertanát illetően beszámolóelemzés, a Magyarországon hőszolgáltatást végző vállalatok -72 vállalat képezi a vizsgált sokaságot- beszámolóiból származó adatok, valamint a műszaki és gazdasági információk segítségével 9 év (2009-2017) adatai kerültek vizsgálatra.

Abstract

The present study focuses on the asset-structure of the Hungarian district heating suppliers with a special interest in their current ratio and the structure of their current assets. The research is aimed toward the examination of the current ratio and the structure of the assets serving short-term obligations and toward finding the characteristics of these companies in terms of their liquidity. The study also aims to find specificities characterizing the sector of

¹ Kapcsolattartó szerző. Tel.: +36 20 44 77 376; fax: +36-46-565-203
E-mail cím: suveges.gabor@uni-miskolc.hu

district heating supply that can later be used for other research purposes. In terms of its methodology, it is based on report analyses with the reports of 72 Hungarian companies as sample population. Data retrieved from the reports is complemented with certain technical and economic information and analyzed in the time frame of nine years (2009-2017).

1. Bevezetés

Magyarországon jelenleg 93 településen 89 gazdálkodó végzi a távhőszolgáltatást, mellyel több mint 1,6 millió ember fűtési szolgáltatását látják el. A távhőszolgáltató vállalatok tulajdonosi hátterében, műszaki struktúrájában, végzett tevékenységében, ellátott fogyasztó számaiban azonban különbségek találhatók. Jelen tanulmány a magyarországi távhőszolgáltatást végző vállalatok eszközszerkezetét vizsgálja különös tekintettel a forgóeszközök arányára és szerkezetére vonatkozóan. A tanulmány célja ezenkívül néhány további távhőszolgáltatói szektorra jellemző sajátosság feltárása, melyek a későbbi kutatás alapját szolgálják. A tanulmány első részében röviden összefoglalásra kerül a vagyoni struktúra elemzésének alapvető módszertana, majd sor kerül az empirikus kutatás ismertetésére.

1.1. A forgóeszközök elemzéséhez szükséges eszköztár

A vállalat, valamint az érdekeltek céljainak megvalósításához ill. azok elérésének ellenőrzéséhez információkra van szükség [1]. A számvitel rögzített szabályrendszerének köszönhetően alkalmas a különböző gazdasági szereplők közötti kommunikáció megvalósítására és az igényelt információk biztosítására. Pál [2] értelmezésének megfelelően a „modern számvitel az üzlet nyelve, az üzleti kommunikáció alapvető formája, hiszen egy olyan sajátos ’nyelvtant’ alkot”, melynek segítségével lehetőség nyílik a gazdasági folyamatok valamennyi szereplő részéről történő azonos értelmezésére.

A gazdasági elemzést tekinthetjük a szükséges tájékozottság megszerzésének egyik alapvető módszerének. Az elemzés során összefüggéseket és a gazdasági jelenségekre ható tényezőket tárunk fel, tehát joggal tekinthető az elemzés a megismerés módjának, amely nemcsak elősegíti, de biztosítja is a szükséges információk megszerzését [3]. A beszámolóknak megjelenő adatok lehetőséget adnak a vállalatról alkotott kép kialakítására, hiszen „a pénzügyi célok megvalósulását tükröző pénzügyi mutatókból ki lehet olvasni a vállalkozás gazdasági helyzetét, és meg lehet érteni a gazdálkodás, ok-okozati, piaci stb. kapcsolatokat” [4].

A vállalkozás vagyoni helyzetének az elemzésére a mérleg tanulmányozása ad lehetőséget. Annak függvényében, hogy az elemzés milyen mélységű és milyen a megközelítés módja beszélhetünk a mérleg átfogó elemzéséről és az egyes/különböző mérlegtételek részletes vizsgálatáról [5].

Az 1. táblázat a vagyon átfogó elemzésének számítási sémáit tartalmazza.

1. táblázat: A vagyonszerkezet mutatóinak képzési logikája [6];[7];[8];[9]

Vizsgálat fókusza / Mutató neve		Mutató számítása	
		Számláló	Nevező
Vagyonszerkezet / Eszközszerkezeti mutatók	Mutatók képzésének ált. módja	Eszközfajta	Eszközcsoport
	Néhány példa	Befektetett eszközök	Összes eszköz
		Tárgyi eszköz	Összes eszköz
		Forgóeszköz	Összes eszköz

A pénzügyi helyzet elemzésére alkalmas mutatóknak többféle csoportosítási megközelítése létezik, melyek alapján különböző mutatókról beszélhetünk:

- a fizetőképesség mutatói pl. a rövid távú/likviditási és egyéb, a fizetőképességet elemző további mutatók,

- a finanszírozási struktúra és adósságállomány elemzését szolgáló mutatók.

2. táblázat: A vagyon és tőkeszerkezet mutatóinak képzési logikája
[6];[7];[8];[9];[10];[11];[12]

Vizsgálat fókuszja	Mutató neve	Mutató számítása	
		Számláló	Nevező
Likviditási mutatók	Likvid eszközök hányada	Nettó forgóeszköz	Összes eszköz
	Likviditási ráta (Current ratio), Likviditási mutató	Forgóeszköz	Rövid lejáratú kötelezettségek
	Likviditási gyorsráta (Quick ratio)	Forgóeszköz-készletek	Rövid lejáratú kötelezettségek
	Pénzhányad	Forgóeszköz-készletek-követelések	Rövid lejáratú kötelezettségek
	Korrigált általános likviditási mutató	Korrigált forgóeszközök	Korrigált rövid lejáratú kötelezettségek

A likviditási mutatókkal a vállalkozás rövid távú fizetőképességét lehet vizsgálni, vagyis annak elemzésére adnak lehetőséget, hogy a gazdálkodó képes-e fizetési kötelezettségeinek eleget tenni [10];[11].

1.2. A forgóeszközök elemzéséhez szükséges eszköztár

A vizsgálat adatbázisát a vállalatok 2009-2017. évi beszámolóí alkották. Magyarországon jelenleg 93 településen 89 gazdálkodó végzi a hűszolgáltatást, melyek közül 72 vállalat került be a vizsgált sokaság közé.

A mutatók számolásához szükség volt a vállalatok (éves) beszámolóira, melyek az adatok első típusát alkották. A vizsgált adatok másik típusát azok a műszaki és gazdálkodási adatok képezték, melyeket a vállalatoknak a távhűszolgáltatásról szóló 2005. évi XVIII. törvény végrehajtására vonatkozó 157/2005. (VIII.15) Korm. Rendelet [13] 4. melléklet alapján kell elkészíteniük minden évben. Ezen információkat 2012-től kötelező nyilvánosságra hozni a távhűszolgáltatóknak. Az elemzés eszközeként részben a Microsoft Office 365 ProPlus programcsomag Excel programja, másrészt pedig az SPSS 24 programja bizonyult.

2. Eredmények

2.1. A vagyonszerkezet sajátosságait bemutató eredmények

Az első kutatási kérdés vizsgálatához a kutatásba vont 72 vállalat eszközszerkezete került elemzésre.

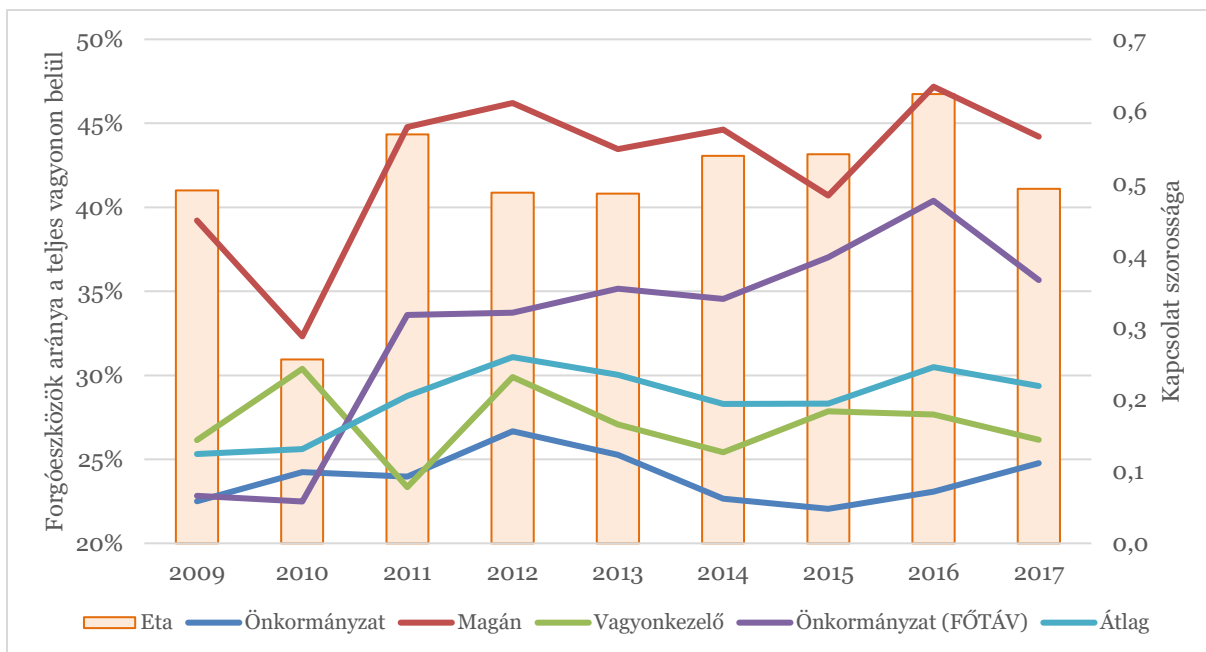

1. ábra: A távhőszolgáltatók eszközszerkezete (bal oldali értéktengely) és a forgóeszközök átlagos, becsült aránya a teljes sokaságban (jobb oldali értéktengely) 2009-2017

A kilenc év beszámolóinak adatai alapján kijelenthető, hogy a vizsgáltba bekerült 72 vállalat esetében a vállalati vagyon legnagyobb részét a tevékenységet tartósan szolgáló vagyontárgyak adják, hiszen a befektetett eszköz aránya minden évben meghaladta a 60%-ot; ezt követték a forgóeszközök, melyek aránya minden évben meghaladta a 25%-ot, de a vállalati sajátosságokból adódóan (elsősorban a szolgáltatáshoz kapcsolódó számlázási módszertan miatt), meglehetősen magas az aktív időbeli elhatárolások aránya is. Ha a teljes sokaságot vizsgáljuk, akkor 95%-os megbízhatósági szinten kijelenthető, hogy a vizsgált időszakban a forgóeszközök aránya 22-34% között volt (az ábrán a jobb oldali függőleges értéktengely és a hozzá kapcsolódó vonaldiagrammok mutatják ennek időbeli alakulását).

A forgóeszközök átlagos arányának becslése után fontosnak tartottam annak megvizsgálását, hogy vajon mennyire tekinthető ez az arány homogénnek a sokaságon belül a távhőszolgáltatók tulajdonosi háttérét illetően, melynek eredményeit a 2. ábra mutatja. A hőszolgáltatást végző vállalatok tulajdonosi struktúráját megvizsgálva három különböző kategóriába tartoznak a gazdálkodók, azonban a méretbeli különbözőség miatt fontosnak tartottam a FŐTÁV Zrt. különálló kategóriába történő sorolását:

- Önkormányzati: olyan hőszolgáltatók vagy hőszolgáltatást is végző gazdálkodók, melyek kizárólagos vagy többségi tulajdonosa az önkormányzat,
- Magán: önkormányzattól vagy államtól független kizárólagos vagy többségi tulajdonosi körrel rendelkező gazdálkodók,
- Vagyonkezelő vállalatok: a hőszolgáltatók, vagy hőszolgáltatást is végző vállalatok közvetlen tulajdonosa valamilyen vagyonkezelő vagy holding (érdemes megjegyezni, hogy ezek esetében is az önkormányzat a végső tulajdonos),
- Önkormányzati (FŐTÁV): bár a FŐTÁV Zrt. önkormányzati tulajdonban van, a Magyarországon előállított összes hőmennyiség közel 39%-ának előállításért volt felelős a vizsgált időszakban, ezért külön kategóriába sorolási indokoltnak tekinthető.

2. ábra: A távhőszolgáltatók forgóeszközaránya valamint a tulajdonosi háttér és a forgóeszközarány közötti kapcsolat 2009-2017

A számítások alapján a következő megállapításokat tehetjük:

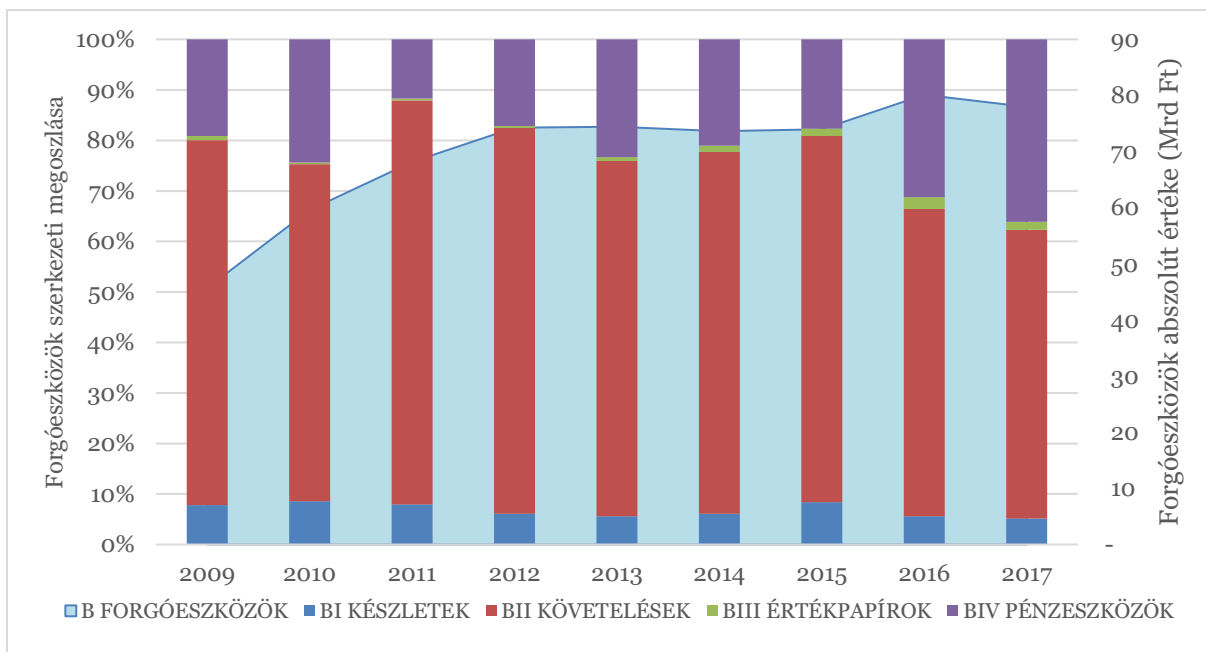
- eltérés figyelhető meg a különböző háttérű vállalatok forgóeszközarányában, a magán tulajdonosi háttérrel rendelkező vállalatok esetében közel dupla olyan arány figyelhető meg,
- nem található jelentős eltérés a közvetlen („Önkormányzat”) vagy közvetett („Vagyonkezelő”) önkormányzati háttérrel rendelkező vállalatok forgóeszközarányában, sem pedig azok változásában, tendenciájában.

A varianciaanalízis alapján kijelenthető [14], hogy ezen mutató esetében jó csoportképző ismérvnek bizonyul a tulajdonosi háttér, hiszen a 2010-es évet kivéve, mindenhol közepesen erős (Eta értékek a 2. ábrán) szignifikáns kapcsolat volt megfigyelhető.

2.2.A forgóeszközök struktúrájának jellemzői a hőszolgáltatók esetében

A távhőszolgáltatók gazdálkodásának sajátos jellemzőit mutatja szemléletesen a 3. ábra, mely alapján a következők állapíthatók meg a szektorra vonatkozóan:

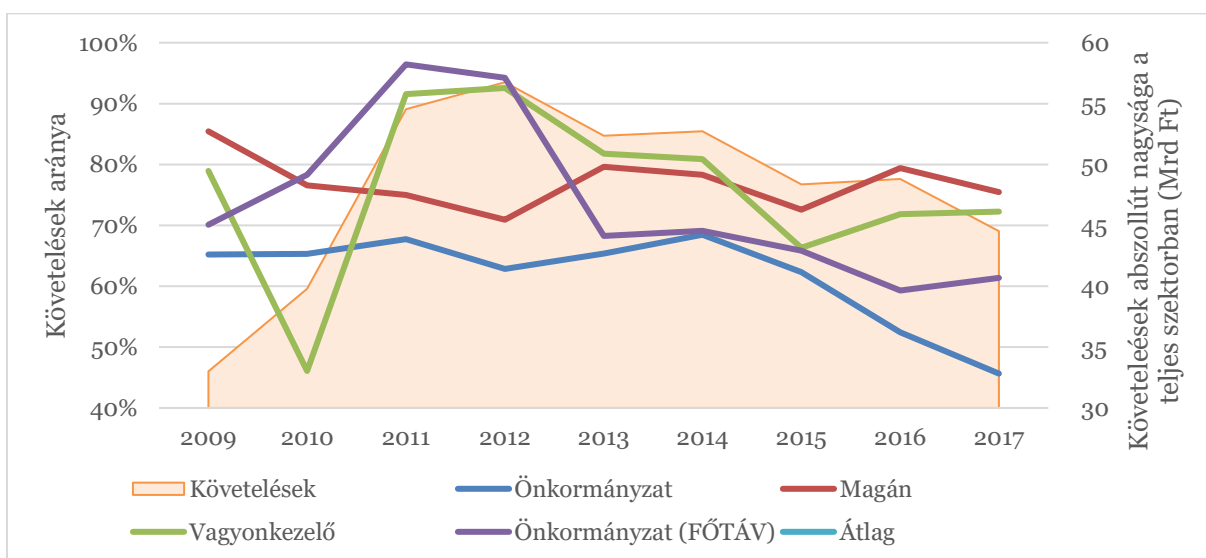
- a működési sajátosságokból adódóan ezen gazdálkodók elenyésző mértékű értékpapírállománnyal rendelkeznek (2017-es adatok alapján, azok 85%-a kötődik a közvetlenül önkormányzati tulajdonú cégekhez, míg 15% tartozik a magántulajdonú vállalatokhoz, míg a másik két csoport esetébe a teljes időszak alatt 0-0%-ot találtunk), de a vizsgált időszakban szintén alacsony 10%-alatti készletállomány volt jellemző a teljes szektorra;
- a vállalatot rövid távon szolgáló vagyonelemek közül meghatározó a követelések állománya, valamint a pénzeszközök nagysága is feltűnően magas, melynek növekedése abszolút mértékben is kimutatható a vizsgált időszakban.

3. ábra: A távhőszolgáltatók forgóeszközeinek abszolút értéke valamint a forgóeszköz struktúrájának alakulása 2009-2017

A követelések forgóeszközökön belüli arányára vonatkozó további vizsgálatokból kiderül, hogy

- a legnagyobb variációt ezen arányban a vagyonekezelői háttérrel rendelkező vállalatok, valamint a FŐTÁV Zrt. esetében lehet megfigyelni, a magyarázó változó szignifikanciájának legfőbb okozója ezen két csoport átlagos értéktől való eltérése okozza;
- a legkisebb arány az önkormányzati háttérű vállalatokra jellemző;
- arányait tekintve valamennyi csoport esetében csökkenés figyelhető meg a bázisul választott évhez képest, ugyanakkor a követelések teljes szektoron belüli abszolút értéke nőtt, legmagasabb értéküket 2011 és 2012-ben érték el.

4. ábra: A távhőszolgáltatók követeléseinek forgóeszközökhöz viszonyított aránya a tulajdonosi háttér függvényében 2009-2017

További információk szerezhetők az iparág működéséről, ha a rövid távú eszközöket a rövid távon rendelkezésre álló forrásokkal vetjük össze.

2.3.A hőszoigálatók likviditási helyzetének főbb jellemzői

A 3. táblázatban a három legjellemzőbb kiszámított likviditási mutató értékei kerültek feltüntetésre.

3. táblázat: A távhőszektor likviditási helyzetét jelző mutatószámok tulajdonosi bontásban

Mutató	Tulajdonos	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Likviditási ráta	Önkormányzat	1,23	1,40	1,29	1,42	1,53	1,51	1,70	1,68	1,52
	Magán	0,95	1,08	1,45	1,28	1,11	1,18	1,15	1,22	0,92
	Vagyonkezelő	1,01	0,93	0,95	1,00	1,04	0,98	1,10	1,19	1,24
	Önk. (FŐTÁV)	1,69	1,00	1,32	1,62	2,40	1,86	2,75	2,83	1,84
	Átlag	1,22	1,15	1,28	1,37	1,53	1,45	1,68	1,75	1,45
Likviditási gyorsráta	Önkormányzat	1,10	1,24	1,16	1,30	1,41	1,38	1,53	1,54	1,42
	Magán	0,89	0,95	1,24	1,19	1,04	1,10	0,99	1,14	0,84
	Vagyonkezelő	0,96	0,91	0,93	0,98	1,02	0,96	1,08	1,15	1,21
	Önk. (FŐTÁV)	1,59	0,95	1,29	1,56	2,31	1,79	2,64	2,74	1,80
	Átlag	1,13	1,05	1,18	1,28	1,45	1,36	1,56	1,65	1,38
Pénzhányad	Önkormányzat	0,30	0,32	0,28	0,40	0,41	0,34	0,47	0,66	0,72
	Magán	0,08	0,13	0,15	0,29	0,15	0,18	0,16	0,18	0,15
	Vagyonkezelő	0,17	0,49	0,06	0,06	0,18	0,17	0,35	0,30	0,31
	Önk. (FŐTÁV)	0,41	0,17	0,02	0,03	0,68	0,50	0,83	1,06	0,67
	Átlag	0,24	0,28	0,15	0,24	0,37	0,32	0,46	0,59	0,55

A táblázatban szereplő színjelölések mutatják, hogy az adott mutató mely tulajdonosi háttérrel rendelkező vállalat esetében van az adott év átlaga alatt vagy éppen felett. A vállalatok likviditási helyzetéről elmondható, hogy jelentős különbségek tapasztalhatók mind a három mutató tekintetében.

A teljes 9 éves időszakot vizsgálva kijelenthető, hogy a távhőszektor átlagos likviditási mutatója 1,43, melytől a szektor sajátosságaiból adódóan (elsősorban az alacsony készletszint) alig tér ér a likviditási gyorsráta. Összegében nem veszélyeztette likviditási probléma a szektor egészét a vizsgált évek egyikében sem. A két szélsőséges vállalati típust egyrészt a FŐTÁV Zrt. alkotta a szektor egészét szinte valamennyi évben jócskán meghaladó likviditásával, míg a másik oldalt a vagyonkezelő vállalatok és a magánkézben lévő vállalatok alkották, melyekre szinte folyamatosan a szektor átlaga alatti értékek voltak jellemzők; meglátásom szerint ezen vállalatcsoportok esetében folyamatos figyelmet igényel a likviditás fenntartása.

3. Következtetések

Jelen tanulmány célja az volt, hogy három kérdés segítségével adjon összefoglaló képet a hőszoigálatást végző vállalatok forgóeszközszerkezetéről. Az elvégzett számításokhoz az alapot a gazdálkodók éves beszámolóit adták, a varianciaanalízis független változójának pedig a vállalatok tulajdonosi háttére bizonyult. A vizsgálatok főbb következtetései:

- a vállalatok eszközszerkezetében megnyilvánulnak a szektorális sajátosságok, hiszen az eszközök közül a legnagyobb arányt a befektetett eszközök jelentik, a távhőszektorra jellemző átlagos forgóeszközarány 22-34% közé tehető a teljes sokaságban 95%-os megbízhatósági szinten 2009-2017 között;
- a távhőszoigálatási tevékenységhez elenyésző mennyiségű készletre van szükség, szembeötlő azonban a követelések magas állománya, szignifikánsan befolyásolja a tulajdonosi háttér a követelések arányát (közepesen erős kapcsolat), átlag feletti követelésállománnyal rendelkeznek a magántulajdonú vállalatok és azok, amelyek tulajdonosa közvetett módon az önkormányzat;
- a távhőszektor átlagos likviditási rátája 1,43, likviditási gyorsrátája 1,34, pénzhányad mutatója pedig 0,36. Likviditási szempontból különös figyelmet, a

vezetők szempontjából különös odafigyelést érdemelnek a vagyonkezelő és magántulajdonú vállalatok a fizetőképesség folyamatos fenntartása érdekében.

Az adott kérdéskör további vizsgálata szempontjából érdekes kutatási kérdésnek bizonyul, hogy az adott vállalatok ügyfélköre, a lakossági díjfizetők szociális háttere befolyásolja-e valamilyen módon a vállalat követelésállományát.

Köszönetnyilvánítás

„Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.”

Irodalomjegyzék

- [1] Maberley, J. (1999): Pénzügyi intézmények controllingja. Budapest: Panem kft.
- [2] Pál, T. (2015): Számvitel 2016. Miskolc: Közgazdasági-módszertani képzés fejlesztéséért Alapítvány.
- [3] Kresalek, P. (2011): Az elemzés alapfogalmi és fajtái (pp.7-11) in A vállalati elemzés alapismeretei. Budapest: SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt.
- [4] Sinkovics, A., (2010): Vállalati pénzügyi tervezés. Budapest: Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.
- [5] Pucsek, J. (2011): A vállalati gazdálkodás átfogó elemzésének alapvető módszertana. Budapest: SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt.
- [6] Kardos B.- Sztanó I. – Veress A. (2007): A vezetői számvitel alapjai. Budapest: SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt.
- [7] Siklósi Á.- Veress A. (2016): Könyvvezetés és beszámolóképzés. Budapest: SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt.
- [8] Kresalek P.- Pucsek, J. (2016): Példatár és feladatgyűjtemény a vállalkozások tevékenységének komplex elemzéséhez. Budapest: Perfekt Gazdasági Tanácsadó Oktató és Kiadó Zrt.
- [9] Musinszki, Z. (2016): Innovations and cost systems - trends and ways in the cost accounting In: Organizational and economic mechanisms of development of the financial system: Collective monograph, Riga: ISMA University. pp.209-219
- [10] Musinszki, Z. (2014): Mít mutat a mérleg? A hányadoselemzés alapjai és buktatói II. rész. Controller Info II(1), pp. 42-53.
- [11] Fenyves, V. (2014): Vállalati teljesítményértékelés pénzügyi mutatók és a DEA felhasználásával ACTA SCIENTIARUM SOCIALIUM 40 pp. 133-146. , 14 p. (2014)
- [12] Fenyves, V. - Bács, Z. - Zéman, Z. - Böcskei, E. - Tarnóczy, T. (2018): THE ROLE OF THE NOTES TO THE FINANCIAL STATEMENTS IN CORPORATE DECISION-MAKING CORPORATE OWNERSHIP AND CONTROL 15 : 4 pp. 138-148. , 11 p.
- [13] 2005. évi XVIII. Törvény végrehajtására vonatkozó 157/2005. (VIII.15) Kormányrendelet Rendelet
- [14] Varga, B., Szilágyi, R., (2011): Kvantitatív információképzési technikák. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.